

Izzivi trženja ekoloških živil v Sloveniji

Challenges of marketing ecologically produced good in Slovenia

Da je ekološko pridelana in predelana hrana za naše zdravje in dobro počutje boljša od konvencionalno pridelane, se v splošnem zaveda že večina ljudi. Kaj jo razlikuje od konvencionalno ali integrirano pridelanih živil? Tako v konvencionalni kot integrirani pridelavi hrane je dovoljena uporaba pesticidov, mineralnih gnojil, snovi za spodbujanje rasti živali, in antibiotikov, dodatnih hormonov, gensko spremenjenih semen in podobno. Znatno delež teh snovi ostane v sadju, zelenjavi in izdelkih živalskega izvora tudi takrat, ko jih prinesemo domov iz trgovine. Velik del jih ostane v živilih tudi po pranju, nekaj pa celo po kuhanju ali pečenju.

Ekološka pridelava je v porastu, kljub temu pa se ob trženju ponudniki srečujejo s številnimi izzivi, ki izhajajo predvsem iz pomanjkanja (pravih) informacij, splošnega prepričanja in imaginarne predstave o tem, da je ekološko samo za posebneže ali bogate.

The fact that ecologically grown and processed food is better for our health and feeling than conventionally produced food is generally known and understood by most people. How is it different from conventionally or integrally produced food? Conventional as well as integrated production of food allows the use of

pesticides, mineral fertilizers, substances for growth of animals, antibiotics, additional hormones, genetically altered seeds, etc. A major portion of these substances remains in fruits, vegetables and animal products when we bring them home from the stores. A large portion remains in food after washing, some even after cooking or roasting.

Ecological food production is growing. When marketing, distributors face many challenges, which arise mostly from a lack of (real) information, general belief and imaginary idea that ecological food is only for rich or odd people.

Kaj so ekoživila?

V ekološki pridelavi uporaba zgoraj naštetih »pomagal« z izjemo peščice dovoljenih pripravkov ni dovoljena oz. je prepovedana. Poleg tega je potrebno v ekološko prakso vložiti veliko več energije, iznajdljivosti in spretnosti, saj se lahko ekološki kmet zanese le na tiste tehnike, preparate in načine pridelave, ki so jih uporabljali naši pradedje. To pa zahteva celosten pristop pri pridobivanju hrane; od boja proti škodljivcem do spoštovanja naravnih zakonitosti, zato postane ekološki način kmetovanja pravzaprav ekološki način življenja.

Viri splet

Ekološka pridelava na kmetijskih zemljiščih temelji na:

- uporabi organskih in dovoljenih gnojil za ekološko pridelavo, pri vzdrževanju optimalne oskrbljenosti tal s hranilnimi snovmi,
- pravilnem vrstenju poljščin (širok kolobar),
- vključevanju metuljnic v kolobar (detelja, grah, soja, fižol ...),
- vzdrževanju neprekinjene zelene odeje na njivskih površinah (setev dosevkov z globokim koreninskim spletom in veliko organske mase),
- izbiri ustreznih vrst in sort rastlin,
- vzdrževanju ravnovesja populacij med plenilci in plenom (npr. ličinke pikapolonic in uši),
- mehanskem varstvu gojenih rastlin pred njihovimi konkurenti.

Ekološka živinoreja temelji na:

- upoštevanju vedenjskih vzorcev posameznih vrst živali (prosta reja, možnost paše v polnem času, uporabe izpustnih površin v vseh letnih časih, socialnih stikov med živalmi ...),
- optimalni oskrbi rejnih živali (kakovostna krma, zagotovitev optimalnih pogojev reje v hlevih in na izpustnih površinah ...),
- izbiri ustreznih vrst in pasem oziroma avtohtonih vrst in pasem živali (čebela - kranjska sivka, jezersko-solčavska pasma ovac, štajerska kokoš ...),
- ustreznem zdravstvenem varstvu živali,
- pravilni obremenitvi kmetijskih zemljišč z živalmi (maksimalno 1,9 GVŽ/ha).

Ekoživila so torej tista, ki so pridelana in predelana ob spoštovanju zgoraj navedenih načel. Tako imajo ekoživila večjo prehransko vrednost, večjo vsebnost vitaminov, mineralov in hranljivih snovi, so boljšega okusa, ne vsebujejo gensko spremenjenih organizmov, ekološko pridelano meso ne vsebuje antibiotikov in hormonov rasti itd.

Ponudba v sloveniji

Še pred kratkim smo lahko v Sloveniji našli le osnovna živila, pridelana na ekološki način, danes pa je ponudba ekoloških izdelkov zelo pestra. Proizvajalci so naredili eko različice skoraj vseh obstoječih izdelkov, vina, paštete, meso in mesne izdelke, čipsi, žgane pijače. Tako danes prehranjevanje z ekološko pridelano hrano ne pomeni več nujno, da jemo tudi zdravo. Gre le za bolj kakovostna živila, ali se bomo prehranjevali zdravo, pa je odvisno tudi od izbire ekoloških živil in načina priprave le-teh.

Kljub vse obsežnejši ponudbi ekoloških živil najdemo na prodajnih policah le malo živil slovenskega izvora. Med trgovskimi verigami največ ekoloških

živil slovenskega izvora ponuja Mercator, predvsem v večjih trgovskih centrih in hipermarketih, v manjših pa so na voljo žita in mlevski izdelki slovenskega porekla ter izdelki iz uvoza. Večina ostalih trgovskih verig ponuja ekološka živila iz uvoza. Prav tako je zelo omejena ponudba ekološko pridelane sveže zelenjave in sadja. Velik problem je prav to, da v Sloveniji prevladujejo ekološko obdelani pašniki, precej manj pa je ekoloških površin, poraščenih z žiti, zelenjavo in sadjem. Trgovske verige in predelovalci sicer povprašujejo po ekoloških pridelkih in (predelanih) ekoloških živilih slovenskega porekla, vendar ponujene količine ne zadoščajo povpraševanju.

Izzivi trženja

Pri trženju ekoloških živil se na slovenskem trgu srečujemo z naslednjimi ključnimi izzivi:

- neosveščenost slovenskega potrošnika,
- slabo zaupanje slovenskih potrošnikov certifikatom,
- cene ekoloških živil, ki so večinoma višje od cen primerljivih konvencionalnih živil,
- subvencije države tako za ekološko kot integrirano pridelavo,
- nizka kupna moč za kakovostnejša živila,
- omejena ponudba slovenskih kmetij s pridelavo zelenjave in sadja, ki zaradi tega niso zanimive za trgovske verige,
- kuhinje javne prehrane se večinoma odločajo za živila na osnovi kriterija najnižje cene,
- pomanjkanje usposobljenosti ekoloških kmetij za trženje in neposreden stik s kupci.

V nadaljevanju so podrobneje predstavljeni pomembnejši med zgoraj navedenimi izzivi.

Neosveščenost slovenskega potrošnika

Ekološka živila si v Sloveniji šele utirajo svojo pot. Kljub vse pestrejši ponudbi ekoloških živil na trgu med končnimi potrošniki ekološko pridelana živila še zmeraj niso prepoznana in precej ljudi nima pravilne predstave o tem, kaj pomeni ekološko živilo.

Anketa, ki je bila leta 2008 izvedena med 110 slovenskimi gospodinjstvi, je pokazala, da za večino vprašanih predstavljajo ekološka živila le vegetarijansko prehrano, torej le zelenjavo in sadje pridelano na naravi prijazen način. Hkrati si pod tem izrazom predstavljajo bolj zdrav način prehranjevanja. Prav tako večina anketiranih slabo pozna prednosti ekoloških živil. Seznanjeni so le s tem, da so pridelana na naraven način, brez pesticidov, in posledično bolj zdrava. Niso pa seznanjeni z drugimi prednostmi ekoloških živil.

Tisti, ki kupujejo ekološko pridelana živila, jih kupujejo predvsem zaradi zavedanja pomembnosti zdravega načina prehranjevanja in hkrati omenjajo, da so ekološka živila bolj zdrava in boljšega okusa.

Tisti, ki se ne odločajo za nakup ekoloških živil, navajajo predvsem naslednje razloge:

- visoka cena ekoloških živil,
- nezaupanje v ekološko pridelana živila,
- ne posvečajo dovolj pozornosti kakovosti živil, ki jih kupujejo,
- slaba ponudba ekoloških živil,
- nepoznavanje ponudbe,
- pomanjkanje prodajnih mest z ekološkimi živilami.

Kljub dokaj slabemu poznavanju ekoloških živil je postopoma zaznati tudi med slovenskimi potrošniki vse večje zanimanje za zdrav način življenja in prehranjevanja. To je tudi razlog za rast povpraševanja po ekoloških živilih.

Mednarodni inštitut FiBL uvršča Slovenijo med države z najhitreje rastočim povpraševanjem po ekoloških izdelkih na prebivalca.

Nezaupanje certifikatom

Poleg dokaj slabega poznavanja ekoloških živil med slovenskimi potrošniki njihovo trženje dodatno otežuje nezaupanje slovenskih potrošnikov do certifikatov, da je živilo pod oznako ekološko resnično ekološko. Razlog za to je tudi različno označevanje ekoloških živil.

Označevanje živil iz nadzorovane ekološke pridelave v Sloveniji ureja Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (2001) na osnovi Zakona o kmetijstvu, od vstopa v Evropsko unijo dalje pa tudi Uredba EU 2091/92. V skladu s temi akti je z oznako »ekološki« in znaki za ekološko živilo dovoljeno označevati le živila iz nadzorovane ekološke pridelave in predelave. Ekološko živilo je opremljeno s certifikatom, ki porabniku zagotavlja sledljivost od njive do prodajne police. Ta certifikat je uraden dokument, ki ga izda neodvisna pooblaščen kontrolna organizacija, z njim se potrjuje skladnost pridelave, predelave, pakiranja, skladiščenja in transporta ekoloških pridelkov in živil z veljavnimi mednarodnimi (IFO-AM) in slovenskimi predpisi za ekološko kmetijstvo. Nadzorna organizacija vsaj enkrat letno izvede nenapovedan pregled celotne kmetije, med katerim kontrolor pregleda celotno kmetijo, dokumentacijo, obdelovalne površine, hlev, skladišča ... Po potrebi lahko vzame tudi kakšen vzorec in ga da v analizo. Če je kontrola pozitivna, dobi kmetija certifikat, za proizvode pa lahko uporablja uradne oznake. V Sloveniji je uradni znak »ekološki«, medtem ko sta v uporabi še dve blagovni znamki,

in sicer Biodar, za proizvode iz biološko-dinamične pridelave pa Demeter. Če je na živilu oznaka »eko« ali »bio«, mora biti certifikat na vpogled pri prodajalcu. Uporaba nacionalnega znaka je za mnoge potrošnike še vedno edini simbol za ekološke izdelke, ki ga prepoznajo.

Uradni državni znak

Uradni znak EU

Znak Biodar

Znak Demeter

Pravico do uradnega državnega znaka si izdelek pridobi s certifikatom pooblaščen organizacije s strani države. Vloga za uporabo znaka se poda na Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP). Uradni znak EU lahko uporablja vsak, ki je v registru ekoloških kmetovalcev in izpolnjuje zahteve, ki so določene v uredbi EU 2092/91. Kljub nadzoru nad ekološko pridelavo in predelavo ter pravilnikom je anketa med slovenskimi gospodinjstvi pokazala visoko stopnjo nezaupanja do certifikatov na živilih med slovenskimi potrošniki. Mnogi menijo, da na trgu ne more biti nič popolnoma ekološko oz. naravno in da so te označbe le zavajanje. Poleg uradnih oznak pa se tudi na slovenskem trgu na živilih pojavljajo oznake, ki potrošnika zavajajo, da gre za živilo, pridelano na ekološki ali podoben način. To še dodatno prispeva k splošni nezaupljivosti slovenskih potrošnikov do oznak nasploh in tako tudi do označevanja ekoloških živil.

Višje cene ekoloških živil

Cene ekoloških živil so precej višje od živil iz konvencionalne pridelave oz. predelave, hkrati pa so ekološka živila, ki prihajajo iz Evrope, cenejša od slovenskih. Razlog je namreč v dolgoletni tradiciji ekološkega kmetijstva v evropskih državah, kjer se kmetije med seboj povezujejo, sodelujejo in obdelujejo večje površine kot v Sloveniji, kar znižuje stroške pridelave na enoto.

K višjim cenam ekoloških živil je vsekakor prispevala sodobna industrija, ki je z vrsto kemičnih pripravkov omogočila, da je možno pridelati več pridelka z manj dela, kar znižuje ceno hrani, pridelani na konvencionalen način. Pomembno je tudi to, da

cena konvencionalno pridelane hrane ne vsebuje tako imenovanih eksternih stroškov (predvsem stroškov onesnaževanja okolja, negativnega vpliva na zdravje ljudi ter bolezni, ki se pojavljajo zaradi masovne pridelave mesa). Na drugi strani ekološki pridelovalci ne razpolagajo s kemičnimi pripomočki sodobne industrije in izbirajo stare sorte, ki so sicer odpornejše, a dajejo precej manjši pridelek. Tako pridelajo ekološki kmetje manj pridelka z več dela, kar zahteva višjo ceno.

Kljub naraščajočemu zavedanju ostaja cena pomemben dejavnik pri odločanju o nakupu osnovnih življenjskih potrebščin, med njimi tudi živil. K temu še posebej prispeva zmanjšanje kupne moči zaradi trenutnih neugodnih razmer na trgu. V Sloveniji si večina končnih potrošnikov ne more privoščiti, da bi za ekološka živila plačali višjo ceno. Zaradi tega se pri trženju tovrstnih živil vsekakor velja osredotočiti na regije z najvišjo kupno močjo. Najvišja kupna moč je skoncentrirana v osrednji Sloveniji, ki predstavlja trenutno velik in še neizkoriščen potencial za slovenske pridelovalce in predelovalce ekoloških živil.

Ekološka živila v kuhinjah javne prehrane

Kljub temu, da bi morali otrokom in bolnim privoščiti najkakovostnejša živila, v praksi ni tako. Tudi v kuhinjah javne prehrane še zmeraj igra pomembno vlogo pri odločanju o nakupu živil cena. Od angažiranja vodstva javnih ustanov pa je odvisno, ali bodo v prehrano vključili tudi ekološka živila. Precej prispevajo k temu (ne)osveščeni starši, vodstva vrtcev in šol ter njihovi organizatorji prehrane. V Sloveniji je uvajanje ekoloških živil in skrb za zdravo prehrano otrok šele na začetku. Nekateri vrtci in šole so že pričeli z vključevanjem ekoloških živil v prehrano. Med njimi je največ tistih, ki so pridobili naziv Eko šola/eko vrtec.

Trženje v praksi

V Sloveniji je še precej neizkoriščenega potenciala v ekološkem kmetovanju, tako na strani ponudbe kot tudi na strani povpraševanja. Zaradi omejenih količin ekoloških pridelkov slovenskih pridelovalcev le-ti ne morejo konkurirati tujim ekološkim pridelovalcem niti zagotavljati zadostnih količin za trgovske verige. Tako večina slovenskih ekoloških kmetij prodaja svoja živila na ekoloških tržnicah, direktno na kmetijah ali se trudijo z direktno prodajo prodreti v gostinski sektor ter kuhinje javne prehrane. Pri trženju je ponudnikom v pomoč predvsem dejstvo, da zdrav način življenja vse bolj pridobiva na pomenu in, da povpraševanje po zdravi prehrani ter ekoloških živilih narašča. Za uspešno trženje pa je vsekakor potrebno slediti

željam in pričakovanjem ciljnih skupin.

Zavedati se moramo, da s trženjem ekoloških živil ne prodajamo le živil, ampak tudi način življenja. Za povečanje prodaje ekoloških živil bodo morali ponudniki aktivno sodelovati pri osveščanju končnih potrošnikov; otrok in njihovih staršev ter vzgojiteljev v vrtcih in šolah. Med drugim z objavljanjem člankov, s predavanji, organizacijo dogodkov, s predstavitvenimi materiali, z »dnevi odprtih vrat« svojih kmetij, izvedbo projektov, v katere vključijo vrtce in šole, s promocijami, z degustacijami ... Prav tako lahko ponudijo ciljnim skupinam nekaj več kot le živilo, dodano vrednost, npr. recepte in nasvete za pripravo živil, izobraževanje o zdravi prehrani, prednostih posameznih živil itd. Za uspešno trženje je prav tako ključnega pomena obdržati obstoječe kupce in jih prepričati, da se vedno znova vračajo. Pri tem je lahko ponudnikom v pomoč redna komunikacija s kupci, obveščanje o novostih v ponudbi, o dogodkih, nagrade za zvestobo ... Dati jim bodo morali dober razlog, da bodo ponovno prišli k njim. Pomembno je upoštevati tudi dejstvo, da ljudje kupujemo z očmi in zaradi tega je potrebno tudi samo prodajno mesto in ponudbo narediti za potrošnika privlačno.

Zaključek

V času naših pradedov so bila vsa živila ekološka. Pridelana z zmernim kmetovanjem in v količinah, ki so jih potrebovale družine za življenje. Industrializacija je prinesla številne izboljšave, skupaj z njimi pa tudi številne negativne učinke za okolje, zdravje ljudi in živali. Kljub številnim državnim ukrepom regulacije trgov pa še vedno velja načelo, da je kupec kralj, ki bo izbral ali zavrnil. Še vedno velja osnovni zakon ekonomije: večje je povpraševanje, večja bo ponudba in obratno. S tega vidika lahko največ za povečanje ponudbe ekoživil storijo potrošniki, ki izberejo.

Viri:

Anketa poznavanja ekoloških živil in ekološke pridelave med slovenskimi gospodinjski, jesen 2008

Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015; MKGP; 2005

Združenje ekoloških pridelovalcev in predelovalcev Deteljica; <http://www.deteljica.com/>

Društvo ECHO, <http://www.motovilec.si>, <http://www.pesticidi.net>

Forschungsinstitut für biologischen Landbau FiBL, <http://www.fibl.org>